

Evaluatie en monitoring in armoedebeleid

Henk Van Hootegeem, Hilde Linssen, Ides Nicaise en An Van Cauwenberghe¹

SAMENVATTING. In dit artikel behandelen we evaluatie en monitoring van armoedebeleid in België en Vlaanderen. Na een situering van de verschillende initiatieven inzake beleid en methodologie, structuur, instrumenten en capaciteit voor evaluatie, gaan we dieper in op het participatieve aspect en het gebruik van een specifiek instrument, met name de armoedetoets. Het Belgische en Vlaamse beleid hebben in de strijd tegen armoede duidelijk de nodige structuren opgezet voor ex ante en ex post evaluatie, met veel aandacht voor participatie. Maar het probleem is wel dat het armoedebeleid te vaak wordt opgesloten in specifieke maatregelen. In het algemene beleid is nauwelijks aandacht voor de perverse neveneffecten op kwetsbare doelgroepen. Ex ante en ex post evaluatie is bovendien ook noodzakelijk bij cruciale budgettaire en economische beslissingen en in tijden van inlevering, maar net dan is de aandacht ervoor heel beperkt. Systematischer gebruik en verdere ontwikkeling van de instrumenten, procedures en methoden die voorhanden zijn, kunnen een werkelijke bijdrage leveren in de strijd tegen armoede.

Situering van evaluatie en monitoring van het armoedebeleid

Evaluatie en monitoring van het armoedebeleid zijn bijzonder complex omdat het armoedebeleid zo omvattend is: het strekt zich uit over alle beleidsniveaus en –domeinen. De coördinatie van de monitoring en evaluatie ervan is dan ook een zware opdracht. Toch zijn de voorbije jaren stappen gezet om het kader en de structuur voor monitoring en evaluatie – evenals verschillende instrumenten – te ontwikkelen.

Het Europees niveau heeft de voorbije jaren aan invloed gewonnen als het gaat over beleid en evaluatie. Dat geldt ook voor de armoededimensie. In het kader van de Lissabon-strategie werden er 'Nationale Actie Plannen voor sociale inclusie' (NAP's) opgemaakt op verzoek van de EU. Deze NAP's werden opgevolgd door de Europese Commissie, bijgestaan door een netwerk van onafhankelijke experts. De plannen werden door sommige lidstaten ervaren als een tijdrovende papieren procedure, maar de echte reden van de weerstand was wellicht een afkeer van Europese bemoeizucht. Intussen zijn de NAP's geïntegreerd in de Nationale Hervormingsprogramma's (NHP's), met echter minieme aandacht voor armoedebeleid. België is in dit opzicht een positieve uitzondering. Het voordeel van de integratie in de NHP's is wel dat de contradicties tussen armoedebeleid en algemeen beleid veel zichtbaarder worden. In Artikel 9 van het Verdrag van de Europese Unie werd bovendien de 'horizontale sociale clausule' opgenomen. Die verplicht de EU om erover te waken dat het algemeen (economisch) beleid compatibel blijft met de sociale cohesie en de strijd tegen armoede. Deze horizontale sociale clausule vormt de wettelijke basis voor de toepassing van sociale impactanalyses in alle wetgevende initiatieven van de Unie. Helaas heeft dit de EU tijdens de voorbije crisisjaren niet belet om met drastische budgettaire normen de lidstaten te dwingen tot een hele reeks sociale afbraakmaatregelen.

Het Europees niveau vormt ook een belangrijk kader waarbinnen wordt nagedacht over indicatoren voor armoede en bestaansonzekerheid en hoe daarmee kan worden omgegaan. In het kader van de Lissabonstrategie werden verschillende indicatoren opgesteld met onder andere als doel de resultaten van de verschillende lidstaten te kunnen vergelijken. In de huidige Europa 2020-strategie werden daar ook 'headline targets' (gekwantificeerde kerndoelen) aan toegevoegd. In functie hiervan werd voorzien in een dataverzameling, met de SILC-enquêtes. In België wordt deze SILC-enquête jaarlijks afgenomen bij een 6.000-tal huishoudens. De SILC-resultaten vormen een belangrijke basis voor heel wat armoede-indicatoren.

Wel wordt een aantal groepen niet in de steekproef opgenomen, zoals daklozen en personen zonder wettig verblijf. Dat zijn net die groepen waar een hoog armoederisico kan verondersteld worden. In

het Belgisch onderzoeksproject SILC-CUT werd de vragenlijst in functie van deze groepen aangepast en werd een bijkomende bevraging bij deze groepen georganiseerd (SCHOCKAERT, MORISSENS, CINCINNATO & NICAISE, 2012). Daarnaast werden de laatste jaren ook verdere stappen genomen in complementaire dataverzameling op basis van administratieve gegevensbanken.

Een andere aanvulling betreft het indicatorenproject dat het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (verder: Steunpunt Armoedebestrijding, zie ook verder) organiseerde: in dit dialoogproces dacht een groep van 20 mensen – de helft personen die in armoede leven, de andere helft academici en beroepskrachten – na over hoe armoede best gemeten kan worden. Dit project reveleerde onder andere het belang van (levens)trajecten (bijvoorbeeld in het kader van het meten van resultaten op het vlak van een kwalitatieve job), van schulden (die vaak in verband staan met rechten als onderwijs en gezondheid, cf. school- en ziekenhuisfacturen) en van menselijke gevoelens (cf. argwaan tegenover enquêtes). In elk geval is het belangrijk om de indicatoren zo divers mogelijk op te vatten. Ook cijfers van het terrein – aantal uithuiszettingen, gebruik van voedselbanken en sociale kruideniers, afsluitingen energie en water – zijn belangrijke elementen in de opvolging van beleid. Maar ook fundamentele kritiek moet zijn plaats hebben: de Europese target om 20 miljoen mensen tegen 2020 uit de armoede te halen (met name 1 op 6) leidde in één van de verenigingen waar armen het woord nemen tot de commentaar dat dus voorzien wordt dat van de zes personen rond de tafel één persoon tegen 2020 uit armoede wordt gehaald, de vijf anderen krijgen zelfs dat perspectief niet.

Een nieuw spoor van evaluatie van het Steunpunt Armoedebestrijding is het rechtspraakproject. Dat gaat op zoek naar arresten van verschillende rechtbanken en hoven – van vrederecht tot internationaal – die interessant kunnen zijn vanuit een invalshoek van armoedebestrijding. Deze arresten worden samengevat en gepubliceerd, om op deze manier te inspireren voor verenigingen, advocaten en magistraten². Wat het Vlaamse armoedebelief betreft, heeft het Vlaams Armoededecreet als centraal instrument het Vlaams actieplan armoedebestrijding (VAPA) voorzien³. Dit legislatuurplan beschrijft de strategische en operationele beleidsdoelstellingen en acties van de Vlaamse Regering op het vlak van armoedebestrijding voor een periode van vijf jaar. Er is voorzien dat het tot stand komt met participatie van de doelgroepen, in partnerschap met het Netwerk tegen Armoede. Andere maatschappelijke actoren en adviesorganen kunnen eveneens bij de opmaak van het actieplan betrokken worden. Het plan wordt goedgekeurd binnen een jaar na aantreden van de nieuwe Vlaamse Regering.

Het decreet stelt dat het actieplan “de modaliteiten van evaluatie van het gevoerde beleid” bepaalt. Het uitvoeringsbesluit stelt o.a. dat het plan de opgave van de indicatoren om de voortgang te meten moet bevatten. Op dit ogenblik vermeldt de regelgeving dat de Vlaamse Regering jaarlijks een voortgangsrapport moet opstellen. Twee jaar na de inwerkingtreding van het actieplan gaat deze voortgangsrapportage gepaard met een eventuele bijsturing van het actieplan. Momenteel ligt er een voorstel voor tot wijziging van deze bepaling naar een tweejaarlijkse voortgangsrapportage. Zowel het plan als de voortgangsrapportages moeten binnen een maand na goedkeuring door de Vlaamse Regering bezorgd worden aan het Vlaams Parlement.

De afgelopen legislatuur werd voor wetenschappelijke input gezorgd door het Vlaams Armoedesteunpunt (VLAS), één van de derde generatie steunpunten beleidsrelevant onderzoek. De werking van het VLAS wordt echter niet verlengd. Er werd gekozen om beleidsrelevante wetenschappelijke input via ad hoc onderzoeksopdrachten te organiseren. Daarnaast is er de Vlaamse Armoedemonitor die de Vlaamse cijfers voor armoede-indicatoren jaarlijks samenbrengt (SVR, 2015).

Participatie in beleid en evaluatie

Participatie in beleid en in de evaluatie ervan is sterk aanwezig in de regelgeving en in de vormgeving van verschillende structuren en instrumenten die worden voorzien in het armoedebelief.

In 1998 werd – in opvolging van het Algemeen Verslag over de Armoede - het Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendiging van het armoedebelief afgesloten tussen de federale Staat, de

gemeenschappen en de gewesten, en goedgekeurd in alle Parlementen. Via dit Samenwerkingsakkoord richtten de verschillende regeringen het Steunpunt Armoedebestrijding op. Deze interfederale publieke instelling, met een onafhankelijke werking, kreeg de opdracht om de effectiviteit van de uitoefening van de rechten – vanuit een armoede-inalshoek – te evalueren. Dit gebeurt grotendeels door de organisatie van overleggroepen waarin verschillende actoren vanuit verschillende invalshoeken (mensen in armoede en hun verenigingen, private en publieke actoren die op het terrein werken, administraties, onderzoeksinstituten, ...) uitwisselen en in debat gaan. Het materiaal van dit overleg komt elke twee jaar in een verslag terecht dat wordt overhandigd aan de Interministeriële Conferentie Integratie in de Samenleving. Van daaruit wordt het doorgegeven aan de verschillende regeringen, parlementen en adviesorganen in functie van debat. Deze positie van het Steunpunt – tussen middenveld en beleid – en de voorziene procedure zijn interessant om materiaal en inzichten te verzamelen vanuit het 'terrein' en die ter beschikking te stellen van de beleidsverantwoordelijken voor hun politiek debat en beleidsacties. De verslagen van deze debatten zijn ook een interessante feedback voor de deelnemers van de overleggroepen binnen het Steunpunt.

De Vlaamse armoederegelgeving houdt eveneens een sterk streven naar participatie in. De opmaak van het VAPA dient op een participatieve manier te gebeuren. Concreet voorziet het Armoededecreet ook in de structuur van het permanent armoedeoverleg. Dit heeft als decretale opdracht het armoedebestrijdingsbeleid in alle sectoren te bevorderen, op elkaar af te stemmen, te bewaken en te evalueren. Het decreet stelt verder dat dit permanent armoedeoverleg systematisch en structureel georganiseerd wordt met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen (verder: Netwerk tegen Armoede) als partner. Dit overleg kent twee vormen, een horizontaal permanent armoedeoverleg (HPAO) en een verticaal permanent armoedeoverleg (VPAO).

Het HPAO is een overleg tussen verschillende beleidsdomeinen. Het bestaat uit de Vlaamse aandachtsambtenaren armoedebestrijding, het Netwerk tegen Armoede en enkele relevante partnerorganisaties zoals De Link vzw, het interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding, de VVSG, Het Vlaams Armoedesteunpunt (VLAS), Caritas Vlaanderen en Samenlevingsopbouw Vlaanderen. Het kabinet van de coördinerend minister voor armoedebestrijding is vertegenwoordigd. Naast de opdracht om tot afstemming te komen over het armoedebeleid binnen de verschillende beleidsdomeinen, heeft het HPAO ook de verantwoordelijkheid om het VAPA en de voortgangsrapporten voor te bereiden. Het HPAO heeft op dit vlak uiteraard de taak om bij de voorstellen rekening te houden met evaluatieve gegevens over het voorheen gevoerde beleid. De aanwezigheid van middenveldorganisaties en niet in het minst het Netwerk tegen Armoede zorgt ervoor dat er ook vanuit die hoek rekening kan gehouden worden met de praktijk.

Het VPAO is de plaats waar binnen een beleidsdomein de dialoog plaatsvindt tussen de functioneel bevoegde minister en mensen in armoede (via het Netwerk tegen Armoede). De aandachtsambtenaar armoedebestrijding is doorgaans bij dit overleg aanwezig. De regelgeving bepaalt dat dit VPAO minstens twee maal per jaar per beleidsdomein moet worden georganiseerd. De thema's die hier behandeld worden, kunnen zowel nieuw beleid betreffen als ervaringen van mensen in armoede met gevoerd beleid. Het VPAO moet de specifieke beleidsinitiatieven toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing formuleren.

In het Vlaams armoedebeleid is dus een cruciale rol weggelegd voor het Netwerk tegen Armoede⁴. Het is de erkende, representatieve overlegstructuur voor de Vlaamse overheid omtrent de grondrechten betreffende de mensen in armoede. In het Netwerk tegen Armoede werken 59 verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen, samen (zowel Vlaanderen als Brussel) met als doel armoede en sociale uitsluiting uit te bannen. In de verenigingen staan mensen die in armoede leven centraal. Zij nemen er op alle niveaus het woord. Op basis van de ervaringen van de mensen maken de verenigingen samen met het Netwerk dossiers op en stappen daarmee naar de overheid, de betrokken diensten, het brede middenveld en de publieke opinie. Sensibilisering en vorming van allerlei actoren en het brede publiek en het voeren van juridische acties zijn ook belangrijke opdrachten van het Netwerk. De

coördinerend minister voor armoedebestrijding besliste ook om de werkzaamheden van een ervaringsdeskundige op de eigen administratie aan te houden en te verruimen.

Ook lokaal zijn er initiatieven met gestructureerde betrokkenheid van verenigingen waar armen het woord nemen. Dit kan binnen de vorm van een stuurgroep binnen de lokale overheid, een overleggroep, een dialoogproces, een lerend netwerk, een armoedetoets... steeds vanuit het principe om samen met de mensen in armoede zelf vinger aan de pols te houden over het lokale armoedebestrijdingsbeleid.

Ex ante evaluatie in het armoedebeleid: armoedetoets

Sinds maart 2014 werd binnen de Vlaamse overheid formeel een ex ante evaluatie-instrument ingevoerd dat het armoedebeleid zou moeten versterken: de armoedetoets⁵. Die werd geïncorporeerd in de reguleringssimpactanalyse (RIA). Net als de RIA is de armoedetoets een instrument voor een betere regelgeving.

De armoedetoets wordt omschreven als het resultaat van een participatief proces waarlangs overheidsactoren, in dialoog met andere betrokken actoren, het beleid bij het ontwerp of de uitvoering screenen op de mogelijke impact die het zal hebben of heeft gehad op armoede, op mensen in armoede of op ongelijkheid die tot armoede kan leiden. Die andere actoren zijn enerzijds actoren die over ervaringskennis beschikken en actoren die over wetenschappelijke kennis beschikken. Bij nieuwe of wijzigende regelgeving moet in het kader van de armoedetoets ook nagegaan worden of eventuele rechten die door die regelgeving vastgesteld worden automatisch toegekend kunnen worden.

Net zoals bij de opmaak van de RIA, moet het proces voor de armoedetoets zo snel mogelijk in het regelgevend proces worden opgestart. Om te bepalen wanneer het zinvol is om een armoedetoets werd een 'Quick-scan' ontwikkeld. Die moet ervoor zorgen dat op systematische wijze een inschatting gemaakt wordt van de doelgroepen waarop de nieuwe regelgeving impact zal hebben. Als daarbij wordt vastgesteld dat er een mogelijke impact is op mensen in armoede, moet een volledige armoedetoets uitgevoerd worden. Het is de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van elke functioneel bevoegde minister om te beslissen of er al dan niet een armoedetoets wordt uitgevoerd. Het proces van de armoedetoets wordt in principe georganiseerd en het resultaat neergeschreven door de ambtenaar die de RIA zal opmaken, doorgaans de ambtenaar die ook de nieuwe regelgeving voorbereidt. Hij of zij kan hiervoor wel rekenen op ondersteuning door de aandachtsambtenaar armoedebestrijding van zijn of haar entiteit en in tweede orde op de coördinerende administratie armoedebestrijding. Er is ook een vormingsaanbod ontwikkeld, geïntegreerd in de vorming rond RIA.

Om de uitvoering van de armoedetoets te ondersteunen, werd op initiatief van de Vlaamse minister voor armoedebestrijding een bijlage bij het VAPA gevoegd met een niet-limitatief overzicht van de regelgevingsdossiers waarop zeker een armoedetoets zal worden uitgevoerd. Die lijst kan worden bijgestuurd in de loop van de legislatuur. Op het moment van de redactie van dit artikel zijn vijf armoedetoetsen aan de gang.

Een recente positieve ervaring betreft een armoedetoets in het kader van de nieuwe watertariefstructuur in Vlaanderen, die met betrokkenheid van het Netwerk tegen Armoede, Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie (Project Armoede en Water) en het Steunpunt Armoedebestrijding werd uitgevoerd. Op korte termijn werd cijfermateriaal verzameld en besliste de Vlaamse Regering op basis van deze armoedetoets om de voorziene sociale correctie van 75 procent korting op de factuur naar 80 procent te verhogen⁶. Van de weinige armoedetoetsen die ondertussen werden afgerond, kon echter worden vastgesteld dat ze doorgaans laat in het regelgevend proces werden opgestart⁷, wat een hypothese legt op de mogelijke impact op de regelgeving.

Gezien reeds verschillende bevoegdheidsniveaus in België bezig zijn met de uitwerking van een instrument van armoedetoets of daarrond plannen hebben, heeft het Steunpunt Armoedebestrijding hierrond een uitwisseling – interfederaal – opgestart. Er werd nagedacht over het belang van vorming

en ondersteuning bij de uitvoering van een armoedetoets (o.a. op basis van de fiches betreffende armoede in de handleiding van het federaal RIA-instrument), en over de bestaande instrumenten voor de realisatie van een test zoals simulatiemodellen. Midden 2016 zal op basis van de reflecties een nota worden gepubliceerd⁸.

Ook lokaal is men op verschillende plaatsen (gemeentelijk, provinciaal) bezig om een armoedetoets te implementeren. Ook hier worden verenigingen waar armen het woord nemen betrokken bij de uitwerking van de modaliteiten en de uitvoering ervan. Ook in Brussel (VGC) werkt men aan de implementatie van de armoedetoets, in samenwerking met het Brussels Platform Armoedebestrijding.

Het Netwerk tegen Armoede heeft ondertussen enkele armoedetoets-oefeningen achter de rug, en formuleerde een aantal uitdagingen voor een kwaliteitsvolle uitvoering ervan. Het is belangrijk om de toetsing tijdig op te starten en doorheen het hele proces vol te houden (vanaf de opmaak van de regelgevingsagenda prioriteiten bepalen, en vanaf de conceptopmaak starten met de toets). Het mag de lopende overlegprocessen niet onnodig doorkruisen of aanpassen, de armoedetoets wordt best ingepast in dit bestaand overleg. Cijfers zijn hierbij belangrijk maar zeggen zeker niet alles. Ook kwalitatieve evaluatie is dus nodig. Men moet de participatie van de doelgroep doorheen dit proces au serieux nemen. Dat vraagt tijd, capaciteit, ... van alle betrokken partners. Dialoog is belangrijk. Doorheen de dialoog vergroot het begrip, de kennis, kan bijkomende kennis noodzakelijk blijken en kunnen aanpassingen doorgevoerd worden die noodzakelijk blijken. De evaluatie met participatie van de doelgroep kan best ingeschreven worden in de regelgeving. Niet alle effecten kunnen immers onmiddellijk ingeschat worden. Vorming voor ambtenaren en kabinetmedewerkers rond armoede is eveneens noodzakelijk want om de effecten van de regelgeving op mensen in armoede in te schatten, is kennis van de leefwereld van mensen in armoede noodzakelijk. Transparantie van alle beschikbare informatie binnen de armoedetoets is noodzakelijk als bron van informatie voor beleidsmakers om juiste beslissingen te nemen maar is ook belangrijk als terugkoppeling naar de betrokken partners.

Een armoedetoets kan ook dienen voor de identificatie van aspecten waarrond de beschikbare onderzoeksgegevens op korte termijn verzameld worden of die kunnen dienen voor (ex-post) evaluaties na een bepaalde periode van uitvoering van de maatregelen. In die zin kan de armoedetoets haar rol spelen in een traject op lange termijn, zowel op het vlak van dialoog en overleg als op het vlak van onderzoek en evaluatie. Het bovenvermelde VPAO kan ook beschouwd worden al integraal deel uitmakend van het proces van de armoedetoets.

In het kader van de nieuwe initiatieven betreffende de armoedetoets is ook de beschikbaarheid van de documenten een belangrijk punt. Indien deze bij de parlementaire stukken zijn gevoegd, is het materiaal beschikbaar voor de politici en de geïnteresseerde organisaties en burgers en kan de armoedetoets een interessant instrument zijn in het parlementair debat en proces. Ook bij de armoedetoetsinitiatieven op lokaal vlak kan het materiaal van een armoedetoets bijdragen in het democratisch proces.

Besluit

Het Belgische en Vlaamse beleid in de strijd tegen armoede heeft duidelijk de nodige structuren opgezet voor ex ante en ex post evaluatie, met veel aandacht voor participatie.

Zowel het Samenwerkingsakkoord inzake armoedebeleid – op interfederaal niveau – als het Vlaamse Armoedecreet werden geïnspireerd door de cruciale rol voor participatie in het proces rond het Algemeen Verslag over de Armoede. Het materiaal van de tweejaarlijkse Verslagen van het Steunpunt Armoedebestrijding – met een evaluatie van de uitoefening van rechten vanuit een armoede-invalshoek – en de input en feedback door het Netwerk tegen armoede en andere actoren op het VAPA geven voeding aan de evaluatie van het armoedebeleid. De recente invoering van de armoedetoets kan ook een meerwaarde bieden in de ex ante evaluatie van beleid. De verschillende actoren en instrumenten kunnen dus – in een kruisbestuiving – een inbreng leveren in het armoedebeleid.

Maar het bestaan van specifieke evaluaties belet het beleid niet om armoede te blijven produceren. Het probleem is dat het armoedebeleid te vaak wordt opgesloten in specifieke maatregelen, terwijl het algemene beleid blind blijft voor perverse neveneffecten op kwetsbare doelgroepen. Op federaal niveau werd een armoedetoets ingebed in de reguleringsimpactanalyse (RIA) die de impact van nieuw beleid op allerlei vlakken moet onderzoeken, maar wie heeft ooit een armoedetoets gezien van de besparingen in de werkloosheidsverzekering, de tax shift, de maatregelen in de elektriciteitssector? Wat de toepassing van de RIA in Vlaanderen betreft, stellen zich ook heel wat uitzonderingen, bijvoorbeeld als er 'geen beleidsruimte is'. Maar als er geen RIA moet zijn, gebeurt er ook geen armoedetoets⁹. Louter budgettaire maatregelen of dringende maatregelen vereisen geen RIA. Maar laat nu net de budgettaire maatregelen de grootste impact hebben.

Ex ante en ex post evaluatie zijn geen vrijblijvende voornemens die enkel toegepast moeten worden op maatregelen in de sociale sfeer of wanneer gunstige resultaten verwacht worden. Ze zijn het meest noodzakelijk bij cruciale budgettaire en economische beslissingen en in tijden van inlevering. Een wettelijke verankering van de procedures is daarom geen overbodige zaak: de ervaring op diverse beleidsniveaus leert immers dat overheden niet altijd geneigd zijn om hun eigen goede voornemens terzake consequent toe te passen. Interessant bij de Vlaamse armoedetoets is de rol die het HPAO krijgt toebedeeld in de olijsting van maatregelen waar een armoedetoets nodig is, en de toevoeging van een dergelijke (niet-exhaustieve) lijst bij het VAPA.

Een beleid kan pas goed opgevolgd en geëvalueerd worden als het SMART geformuleerd wordt. Duidelijke, operationele doelstellingen, waar mogelijk met kwantitatieve targets, realistische budgetten, en aanwijsbare verantwoordelijken zijn daarvoor onmisbaar. Voor de monitoring en evaluatie zelf moeten ook de nodige financiële en menselijke middelen ingezet worden. Belangrijk is ook de combinatie van een kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie van (geplande) maatregelen. Op die manier is er ook meer kans om bijvoorbeeld perverse effecten van een maatregel op het spoor te komen.

Tot slot moet gebruik gemaakt worden van de ervaringskennis van mensen in armoede zelf. Een goede ex ante en ex post evaluatie van maatregelen is per definitie participatief. Het vergt politieke moed en geduld, maar het verhoogt de kwaliteit en het democratische gehalte van het beleid.

De verschillende instrumenten, procedures en methoden zijn voorhanden. Systematisch gebruik en verdere ontwikkeling ervan kunnen een werkelijke bijdrage leveren in de strijd tegen armoede.

Referenties

SCHOCKAERT, I., A. MORISSENS, S. CINCINNATO & I. NICAISE (2012), *Armoede tussen de plooiën. Aanvullingen en correcties op EU-SILC*, . Onderzoek in het kader van het AGORA-onderzoeksprogramma van het Federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO) en op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, HIVA-KU Leuven, https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/372186/2/R1473_armoede_tussen_de_plooiën.pdf

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING (2004). *Een andere benadering van armoede-indicatoren. Onderzoek-actie-vorming*, Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, p. 86-88, <http://www.armoedebestrijding.be/publicatiessteunpuntindicatoren.htm>

SVR. STUDIEDIENST VAN DE VLAAMSE REGERING (2015). *Vlaamse Armoedemonitor*, juni 2015, <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/81919>

EINDNOTEN

¹ Henk Van Hoetegem is verbonden aan het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. Hilde Linssen is werkzaam bij het Netwerk tegen Armoede. Ides Nicaise is verbonden aan de KU Leuven. An Van Cauwenberghe is werkzaam op het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (Afdeling

Welzijn en Samenleving). Dit artikel werd opgemaakt op basis van hun bijdragen op de studiedag van het Vlaamse Evaluatieplatform van december 2015.

² <http://www.armoedebestrijding.be/rechtspraak.htm>

³ Decreet van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding en besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 betreffende de armoedebestrijding, beide reeds enkele malen gewijzigd.

⁴ <http://www.netwerktegenarmoede.be/>

⁵ <http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedetoets/Paginas/default.aspx>

⁶ Armoedetoets '*Tariefstructuur en tariefregulering*'. Gepubliceerd in: Ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van oppervlaktewateren tegen verontreiniging en het decreet van 24 mei 2002 betreffende water bestemd voor menselijke aanwending, wat betreft de aanpassing van de aanrekening van de kosten voor publieke drinkwatervoorziening en de kosten voor gemeentelijke en bovengemeentelijke sanering, Vlaams Parlement, 562 (2015-2016) – nr. 1, ingediend op 30 oktober 2015, p. 24-58, <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g562-1.pdf>

⁷ Voor een overzicht, zie: <http://www.netwerktegenarmoede.be/armoedetoets>

⁸ <http://www.armoedebestrijding.be/themaarmoedetoets.htm>

⁹ De vermelde armoedetoets rond de watertarifiering was hier een interessante uitzondering. Geen RIA wegens 'geen beleidsruimte' (de nieuwe tariefplannen waren een uitwerking van wat in het Vlaams Regeerakkoord staat), maar in de Vlaamse Regering werd dan toch besloten om een armoedetoets uit te voeren.